

A Meta-Analysis of Research into the Effectiveness of Premarital Education Programs on Marital Expectations

Ahmad Amani¹, Vida Hosseini²

1. PhD in Counseling, Associate Professor, Department of Counseling, Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Kurdistan, Sanandaj, Iran. ahmad_counsellor@yahoo.com
2. (Corresponding Author), Master of Family Counseling, Department of Counseling, Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Kurdistan, Sanandaj, Iran.

hosseiny.vida@yahoo.com

ABSTRACT

Received: 26/05/2022 - Accepted: 26/07/2023

Aim: The purpose of this meta-analysis study was to determine the effectiveness of premarital education programs on marital expectations. **Methods:** This study uses meta-analysis technique and integrates the results of different researches to determine the effect size of premarital education programs. A total of 8 methodologically acceptable studies were selected and meta-analysis was performed on them. Data search sources were Scientific Database, Iranian Journal Database and Comprehensive Humanities Portal. Data analysis and effect size calculation were performed using CMA3 software and hedge g index. **Findings:** The findings of this meta-analysis showed that the effect of premarital education programs on marital expectations is (1.55) ($P < 0.001$) which is evaluated as a large effect according to Cohen's table. **Conclusion:** It seems that premarital education programs can be used as a suitable way to reduce marital expectations in medical and educational centers.

Keywords: Meta-analysis, training programs, premarital, marital expectations

فصلنامه علمی پژوهش‌های مشاوره
انجمن مشاوره ایران
جلد ۲۲، شماره ۸۷، پاییز ۱۴۰۲
مقاله پژوهشی

e-issn:4018-2717

p-issn:400-2717X

DOI: 10.18502/qjcr.v22i87.13984

فراتحلیلی بر پژوهش‌های مربوط به اثربخشی برنامه‌های آموزش پیش از ازدواج بر انتظارات زناشویی

احمد امانی^۱، ویدا حسینی^۲

۱. دکتری مشاوره، دانشیار، گروه مشاوره، دانشکده علوم انسانی و اجتماعی، دانشگاه کردستان، سنندج، ایران.
ahmad_counsellor@yahoo.com
۲. نویسنده مسئول) کارشناس ارشد مشاوره خانواده، گروه مشاوره، دانشکده علوم انسانی و اجتماعی، دانشگاه کردستان، سنندج، ایران.
hosseiny.vida@yahoo.com

(صفحات ۳۲-۴۷)

چکیده

هدف: هدف این فراتحلیل، تعیین میزان اثربخشی برنامه‌های آموزش پیش از ازدواج بر انتظارات زناشویی بود. **روش:** این پژوهش با استفاده از تکنیک فراتحلیل و با یکپارچه کردن نتایج تحقیقات مختلف، اندازه اثر برنامه‌های آموزش پیش از ازدواج را مشخص می‌نماید. در مجموع ۸ پژوهش قابل قبول از لحاظ روش شناختی انتخاب شدند و فراتحلیل بر روی آن‌ها انجام گرفت. منابع جستجوی داده‌ها، پایگاه اطلاعات علمی، پایگاه مجلات تخصصی نور، بانک اطلاعات نشریات ایران و پرتال جامع علوم انسانی بود. تجزیه و تحلیل داده‌ها و محاسبه اندازه اثر با استفاده از نرم افزار CMA3 و شاخص هدرجز انجام شد. **یافته‌ها:** یافته‌های حاصل از این فراتحلیل نشان داد که میزان تأثیر برنامه‌های آموزش پیش از ازدواج بر انتظارات زناشویی (۷/۵۵) است ($P < 0/001$) که مطابق جدول کوهن اندازه‌ی اثر بزرگ ارزیابی می‌شود. **نتیجه‌گیری:** به نظر می‌رسد که برنامه‌های آموزش پیش از ازدواج می‌تواند به عنوان روشی مناسب برای تغییر انتظارات زناشویی در مراکز درمانی و آموزشی استفاده شود.

واژه‌های کلیدی: فراتحلیل، برنامه‌های آموزشی، پیش از ازدواج، انتظارات زناشویی

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۳/۰۵ - تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۵/۰۴

مقدمه

در بیشتر ادیان ازدواج به عنوان پیوندی مقدس شناخته می‌شود و به عنوان یک رابطه معنوی و کارکردی میان مرد و زن در فرهنگ‌های مختلف می‌باشد که سبب تولد فرزندان و در نتیجه بقا نسل انسان و تشکیل خانواده خواهد شد. ازدواج در جامعه انسانی به عنوان اساسی مهم در استحکام تمدن بشر نقشی بسیار مهم دارد (گروسبارد و ورنون^۱، ۲۰۱۷). یکی از دلواپسی‌های جوانان پیدا کردن همسری ایده‌آل و مناسب هنگام ازدواج بوده است، به این علت که عهد بسته اند که سال‌ها با همدیگر و در امنیت کامل روانی به تکامل و رشد برسند، به همین دلیل ازدواج را اولین و مهم‌ترین مرحله در چرخه خانوادگی می‌توان دانست که کامیابی در مراحل دیگر زندگی به موفقیت در این مرحله بستگی دارد و بیشتر افراد در این مرحله در انتخاب همسر مناسب موفق خواهند شد (توکل، نیکبخت نصرآبادی، بهبودی مقدم و همکاران، ۲۰۱۷). ازدواج موفق یک رابطه زوجی پویا است که در آن زوجین به رضایت شخصی دست می‌یابند (هاشمی گل مهر، امان‌الهی، فرهادی و همکاران، ۱۳۹۹). افراد در انتخاب همسر انتظاراتی بر اساس استانداردها، فرضیه‌های ذهنی و چارچوب‌های از پیش تعیین شده از رفتارها و نقش‌های زوجین دارند که ممکن است مبتنی بر واقعیت باشد یا نباشد (قاسمی ارگنه، اعتمادی و فاتحی‌زاده، ۱۴۰۱).

کیفیت روابط زناشویی و ازدواج موفق را می‌توان از طریق عوامل قبل از ازدواج پیش‌بینی کرد، در واقع هرچه زوجین یکدیگر را بیشتر بپذیرند، کیفیت زناشویی بالاتری دارند، بنابراین فراهم کردن بینش و آگاهی قبل از ازدواج برای پیشگیری از مشکلات زوجین ضرورت استفاده از برنامه‌های آموزش پیش از ازدواج را روشن میکند (رضوی، جزایری، احمدی و همکاران، ۱۳۹۶). از اولین و اساسی‌ترین اولویت‌ها در برنامه‌های پیشگیری از نابهنجاری‌های خانوادگی و افزایش رضایت‌مندی از زندگی زناشویی و در

نتیجه کاهش میزان طلاق، مشاوره و آموزش‌های قبل از ازدواج می‌باشد. افراد در آستانه ازدواج از طریق مراکز مشاوره، نهادهای اجتماعی و مراکز مطالعات خانواده می‌توانند جهت مشارکت و حضور در این برنامه‌ها اقدام کنند. به طور کلی اغلب آموزش‌های قبل از ازدواج با این هدف انجام می‌شود که زوجین وارد فرآیند آموزش مهارت‌های شناختی و رفتاری و همین‌طور شکل‌گیری نگرش‌هایی شوند که سبب تقویت روابط بهنجار آن‌ها در زندگی تقویت خواهد شد. این آموزش‌ها می‌تواند توسط متخصصین حوزه مشاوره خانواده به صورت جلسات فردی و گروهی در قالب کارگاه‌های آموزشی ارائه شود (نیاکان، ۱۳۹۴). آموزش پیش از ازدواج، مهارت و دانشی بر اساس آموزش می‌باشد که برای بهبود و حفظ روابط افراد و زوجین اطلاعاتی را فراهم می‌کند. محیط آموزشی غیر تهدید آمیزی برای افراد به وسیله این برنامه‌ها فراهم می‌شود تا مهارت‌هایی را کسب کنند که پژوهش‌ها نشان‌گر آن است که با رابطه زناشویی سالم مرتبط هستند. از جمله مهمترین موضوع‌های این برنامه‌ها، آموزش ارتباط، حل تعارض، تعهد و مدیریت انتظارات می‌باشند (داونس و گودارد^۱، ۲۰۱۶). یکی از نوید بخش‌ترین و امیدوارکننده‌ترین دیدگاه‌هایی که از آن می‌توان برای بررسی میزان بالای رضایت زناشویی و پیامدهای طلاق استفاده کرد، آموزش پیش از ازدواج می‌باشد و چراکه شواهد نشان می‌دهد که همچنان اثربخشی آن رو به افزایش می‌باشد (اسکافیلد^۲ و همکاران، ۲۰۱۵). آموزش پیش از ازدواج به این علت که برای افراد و خانواده‌ها یک ابزار پیشگیری مهم برای دوری از هزینه‌های طلاق می‌باشد، متخصصان در رشته‌های مختلف نیز اثرات بالقوه و مثبت آموزش پیش از ازدواج را برای افراد، خانواده‌ها، زوجین و جامعه تشخیص داده‌اند (ویلیامسون، آلمن، هسو و همکاران^۳، ۲۰۱۶). در حال حاضر آموزش قبل از ازدواج در امریکا مورد توجه سیاست‌های عمومی قرار گرفته است و در تعداد زیادی از

1. Duncan & Goddard
 2. Schofield
 3. Williamson

ایالت‌ها چنین آموزش‌هایی توصیه شده و برای به وجود آوردن انگیزه و مشوق برای شرکت‌کننده‌های این نوع آموزش قوانین و مقرراتی را تأیید شده است (آرچو و کمپ داش^۱، ۲۰۱۷).

ابراهیمی، گودرزی و عیسی‌نژاد (۱۳۹۸) در پژوهش خود نشان دادند که مشاوره پیش از ازدواج با برنامه مراقبت زوجین توانسته انتظارات زناشویی و باورهای ارتباطی افراد در شرف ازدواج را بهبود بخشد. رستمی و قزلسفلو (۱۳۹۷) در پژوهش خود دریافتند که آموزش پیش از ازدواج به شیوه سیمبیس بر باورهای ارتباطی زوجین نامزد باعث کاهش معناداری در باورهای ارتباطی ناکارآمد شده است. خلعتبری و افشاری (۱۳۹۶) در پژوهشی دریافتند که آموزش مهارت‌های پیش از ازدواج موجب کاهش معنادار انتظارات ایده‌آل‌گرایانه و انتظار از همسر به عنوان دوست شده است. رجبی، عباسی، سودانی و همکاران (۱۳۹۵) در پژوهش خود نشان دادند که برنامه آگاهی و انتخاب میان‌فردی موجب کاهش باورهای ارتباطی ناکارآمد در دانشجویان مجرد شده است. کیمیایی، صالحی فدردی و غفوری نسب (۱۳۹۴) در مطالعه‌ای به این نتیجه رسیدند که نه تنها بین هوش هیجانی و ملاک‌های محتوایی و فرایندی انتخاب همسر دانشجویان همبستگی مثبت وجود دارد، بلکه آموزش‌های ارائه شده بر افزایش هوش هیجانی و بهبود ملاک‌های همسرگزینی مؤثر بوده است. جمشیدیان نائینی، یونسی و قادری (۱۳۹۴) نشان دادند که آموزش مهارت‌های پیش از ازدواج بر رشد فردی تأثیر معنادار دارد. منصوری نیا، اعتمادی، فاتحی زاده و همکاران (۱۳۹۰) در پژوهشی نشان دادند که برنامه‌های آموزش پیش از ازدواج می‌تواند بر رضایت زناشویی تأثیر معنادار داشته باشد. درویش زاده و پاشا (۱۳۸۹) به این نتیجه رسیدند که آموزش پیش از ازدواج بر تغییر قصه‌های عشق جامعه پسند، سلطه‌جویی، سلطه‌پذیری، سرگرمی و لذت‌جویی مؤثر است. کامکار، صالحی، کجباف و همکاران (۱۳۸۹) دریافتند که آموزش پیش از ازدواج،

انتظارات زناشویی ناکارآمد دانشجویان را مانند انتظار از همسر به عنوان یک دوست و حامی، انتظار از زندگی زناشویی و انتظار از رابطه ایده‌آل را به طور معنی‌داری کاهش می‌دهد. امیدوار، فاتحی زاده و احمدی (۱۳۸۸) دریافتند که آموزش پیش از ازدواج، انتظارات زناشویی دانشجویان در آستانه ازدواج مانند انتظار از همسر به عنوان یک دوست و حامی، انتظار از زندگی زناشویی و انتظار از رابطه ایده‌آل را به طور معنی‌داری بهبود می‌بخشد.

با توجه به یافته‌های تحقیقاتی متعدد در خصوص اثربخشی آموزش پیش از ازدواج بر انتظارات زناشویی، انجام یک فراتحلیل به روشن ساختن مقدار واقعی اثربخشی برنامه‌های آموزش پیش از ازدواج می‌تواند کمک کند. یکی از شیوه‌های پژوهشی ایده‌آل برای بررسی روابط میان جنبه‌ها و نتایج برنامه‌های آموزش والدین، شیوهی فراتحلیل^۱ است به این دلیل که نتایج مطالعات را ترکیب می‌کند، این درحالی است که امکان دسته‌بندی پژوهش‌ها را نیز مهیا کرده تا بتوان نتایج را با یکدیگر مقایسه کرد (کوپر و هدجز^۲، ۱۹۹۴؛ لیپسی و ویلسون^۳، ۲۰۰۱). نتایج این پژوهش می‌تواند در مشاوره ازدواج، اطلاعات غنی در زمینه میزان تاثیر آموزش‌های پیش از ازدواج بر انتظارات زناشویی در اختیار درمانگران قرار دهد که بتوانند بهترین شیوه آموزشی را برگزینند. در حقیقت این تحقیق با استفاده از روش فراتحلیل در پی پاسخگویی به این سوال است که اثربخشی برنامه‌های آموزش پیش از ازدواج بر انتظارات زناشویی چقدر می‌باشد؟

روش پژوهش

در این تحقیق با توجه به هدف پژوهش، از روش فراتحلیل استفاده شده است. در فراتحلیل اصل اساسی عبارت است از محاسبه‌ی اندازه‌ی اثر برای تحقیقات مجزا و

1. meta-analysis
2. Cooper, & Hedges
3. Lipsey, & Wilson

برگرداندن آنها به یک ماتریس مشترک^۱ و آنگاه ترکیب آنها برای دستیابی به میانگین اثر می باشد (فراهانی و عریضی، ۱۳۸۴). فراتحلیل حاضر بر آن است که با بررسی نتایج حاصل از اجزای پژوهش‌های مختلف، درکنار هم، به یک نتیجه کلی در زمینه‌ی میزان اثربخشی برنامه‌های آموزش پیش از ازدواج بر انتظارات زناشویی برسد.

جامعه آماری پژوهش، شامل تحقیقات انجام شده در حوزه رشته مشاوره ایران بود که طی سال (۱۳۸۹-۱۴۰۰) در زمینه اثربخشی برنامه‌های آموزش پیش از ازدواج بر انتظارات زناشویی در ایران انجام شده بودند و از لحاظ روش شناسی (فرضیه‌سازی، روش تحقیق، جامعه، حجم نمونه و روش نمونه‌گیری، ابزار اندازه‌گیری، روایی و پایایی ابزار اندازه‌گیری، فرضیه‌های آماری، روش تحلیل آماری و صحیح بودن محاسبات آماری) شرایط لازم را داشته‌اند. منابع جستجو عبارت بودند از مجلات علمی- پژوهشی در حوزه روان‌شناسی و علوم تربیتی، بانک منابع اطلاعاتی جهاد دانشگاهی، پایگاه مجلات تخصصی نور، بانک اطلاعات نشریات ایران و پرتال جامع علوم انسانی. واژه‌ی جستجو نیز «آموزش پیش از ازدواج، برنامه‌های آموزش پیش از ازدواج، انتظارات زناشویی» بود. فقط منابع فارسی و تحقیقاتی که در ایران انجام شدند، مورد بررسی قرار گرفتند.

ملاک‌های ورود این پژوهش عبارت بودند از ۱- موضوع پژوهش، روش‌های آموزش پیش از ازدواج بر انتظارات زناشویی باشد؛ ۲- بررسی در قالب یک پژوهش گروهی صورت گرفته باشد؛ ۳- تحقیقات به صورت آزمایشی و نیمه آزمایشی انجام شده باشند؛ ۴- تحقیقات دارای اطلاعات و آماره‌های گروه آزمایش و کنترل در پیش‌آزمون و پس‌آزمون باشند؛ ۵- از ابزارهای معتبر و مقیاس‌های دقیق، که دارای اعتبار و روایی کافی بوده‌اند، استفاده شده باشد. ۵- پژوهش‌ها در بازه زمانی سال ۱۳۸۹-۱۴۰۰ باشد. ملاک‌های خروج، پژوهش‌هایی که ۱- موضوع پژوهش مساله‌ای غیر از روش‌های آموزش پیش از ازدواج باشد؛ ۲- پژوهش‌هایی که صرفاً به گزارش میزان شیوع آن در گروه‌های

1. general matrix.

کاری مختلف اقدام کرده‌اند باشند و ۳- تحقیقات به صورت موردی، مروری، رابطه‌ای و توصیفی انجام شده بودند.

فراتحلیل‌گران با داشتن مقادیر میانگین، واریانس و انحراف معیار گروه‌ها، قادر به محاسبه‌ی اندازه اثر هستند (دلاور، ۱۳۸۸). در پژوهش حاضر برای محاسبه اندازه اثر از نرم افزار cm و شاخص g - هد جز استفاده شد. شاخص g - هد جز و شاخص d کوهن هر دو واریانس‌ها را با فرض واریانس برابر محاسبه می‌کنند، اما g - هد جز با استفاده از $n-1$ برای هر نمونه به جای n برآورد بهتری را فراهم می‌کند، به خصوص در نمونه‌های کوچک g - هد جز یک شاخص نسبتاً دقیق‌تر از d کوهن است (گریسم و کیم^۲، ۲۰۰۵). با توجه به لیست تحقیقات در زمینه‌ی مورد نظر و مراجعه به آن‌ها، و با در نظر گرفتن معیارهای ذکر شده، از بین تعداد ۱۱ پژوهش موجود، تعداد ۸ پژوهش دارای ملاک‌های ورود بودند و مورد تأیید قرار گرفتند که لیست تفضیلی آنها در جدول ۱ آمده است. در ابتدا پس از انتخاب مطالعات واجد شرایط، آن‌ها بر اساس تقدم زمانی کدگذاری شدند، تا فرایند انجام فراتحلیل تسهیل شود. ابزارهای مورد استفاده در تحقیقات نیز به عنوان یکی از معیارهای انتخاب مورد نظر بوده است.

یافته‌ها

در این بخش به بررسی یافته‌های تحقیقات صورت گرفته در زمینه اثربخشی برنامه‌های آموزش پیش از ازدواج بر انتظارات زناشویی و محاسبه‌ی اندازه‌ی اثر پرداخته می‌شود که گزارش آن‌ها در مجلات علمی پژوهشی در حوزه روان‌شناسی و علوم تربیتی به چاپ رسیده باشد و یافته‌های آن‌ها به شیوه کمی بوده و وضوح اطلاعات تا حدی بوده که قابلیت بررسی به شیوه فراتحلیل را داشته باشد. به همین منظور اندازه‌ی اثر طبق فراتحلیل هویت و کرامر (۲۰۰۵)، پاشا شریفی، نجفی‌زاده، میرهاشمی و همکاران (۱۳۸۸)

محاسبه شد. با توجه به تحقیقات انجام شده در ایران میزان تأثیر برنامه‌های آموزش پیش از ازدواج بر انتظارات زناشویی مورد بررسی قرار گرفت. جدول ۱ لیست و مشخصات تحقیقاتی که در فراتحلیل مورد بررسی قرار گرفته‌اند آورده شده و در جدول ۲ میانگین اندازه‌ی اثر مطالعات را نشان می‌دهد. بر اساس مطالعات انجام شده، هریک از شیوه‌های آموزش پیش از ازدواج به عنوان متغیر مستقل و انتظارات زناشویی را به عنوان متغیر وابسته در نظر گرفته شد.

جدول ۱. مشخصات تحقیقاتی که در فراتحلیل مورد بررسی قرار گرفته‌اند

کد	عنوان تحقیق	حجم نمونه	پژوهشگر	سال	متغیر مرجع
۱	بررسی تأثیر آموزش پیش از ازدواج بر انتظارات زناشویی و باورهای انتخاب همسر زنان شهرکرد.	۳۰	میراحمدی و همکاران	۱۳۹۸	انتظارات زناشویی
۲	اثربخشی آموزش پیش از ازدواج بر انتظارات و نگرش‌های زناشویی فرزندان دختر درآستانه ازدواج.	۳۰	هوایی پور و همکاران	۱۳۹۱	انتظارات زناشویی
۳	آموزش قبل از ازدواج با برنامه آگاهی و انتخاب بین فردی بر انتظارات زناشویی ایده‌آل گرایانه دانشجویان مجرد.	۳۰	رجبی، و همکاران	۱۳۹۵	انتظارات زناشویی
۴	اثربخشی مشاوره پیش از ازدواج با برنامه مراقبت زوجین بر انتظارات زناشویی و باورهای ارتباطی افراد در شرف ازدواج	۳۰	ابراهیمی و همکاران	۱۳۹۸	انتظارات زناشویی
۵	اثربخشی آموزش پیش از ازدواج به روش سیمیس بر تمایز یافتگی، نگرش‌ها و انتظارات زناشویی در دختران مجرد دانشگاه هرمزگان	۳۰	شعفی زاده و همکاران	۱۳۹۸	انتظارات زناشویی
۶	اثربخشی آموزش قبل از ازدواج به شیوه برنامه آموزش ارتباط بر کاهش انتظارات ایده‌آل گرایانه جوانان مجرد.	۳۰	رجبی و عباسی	۱۳۹۸	انتظارات زناشویی

کد	عنوان تحقیق	حجم نمونه	پژوهشگر	سال	متغیر مرجع
۷	تأثیر آموزش پیش از ازدواج بر انتظارات زناشویی ناکارآمد دانشجویان دختر در آستانه ازدواج.	۳۰	کامکار و همکاران	۱۳۸۹	انتظارات زناشویی
۸	تأثیر آموزش پیش از ازدواج مبتنی بر انتظارات زناشویی ایده‌آل گرایانه بر کاهش انتظارات زناشویی در زوج‌های متقاضی ازدواج.	۳۰	رجبی و خان زاده	۱۴۰۰	انتظارات زناشویی

جدول ۲. تجزیه و تحلیل داده‌ها

پژوهش	متغیر مرجع	شاخص‌های g هجر		تفاضل میانگین‌ها		فاصله اطمینان ۹۵%		Z
		G	خطای استاندارد	d	خطای استاندارد	حد پایین	حد بالا	
۱	انتظارات زناشویی	-۱/۱۷	۰/۳۰	-۱/۱۹	۰/۳۰	-۱/۷۶	-۰/۵۹	-۳/۹۲
۲	انتظارات زناشویی	-۲/۱۰	۰/۴۱	-۲/۱۵	۰/۴۲	-۲/۹۱	-۱/۲۹	-۵/۰۶
۳	انتظارات زناشویی	-۱/۵۹	۰/۴۱	-۱/۶۴	۰/۴۲	-۲/۴۰	-۰/۷۹	-۳/۸۸
۴	انتظارات زناشویی	-۰/۵۵	۰/۴۰	-۰/۵۷	۰/۴۲	-۱/۳۴	۰/۲۳	-۱/۳۸
۵	انتظارات زناشویی	-۱/۷۹	۰/۴۱	-۱/۸۴	۰/۴۲	-۲/۶۰	-۰/۹۸	-۴/۳۳
۶	انتظارات زناشویی	-۳/۱۷	۰/۵۴	-۳/۲۶	۰/۵۶	-۴/۲۳	-۲/۱۱	-۵/۸۵
۷	انتظارات زناشویی	-۱/۵۰	۰/۴۹	-۱/۵۶	۰/۵۱	-۲/۴۶	-۰/۵۴	-۳/۰۶
۸	انتظارات زناشویی	-۰/۵۴	۰/۲۶	-۰/۵۵	۰/۲۶	-۱/۰۵	-۰/۰۴	-۲/۱۱
کل		-۱/۵۵	۰/۴۰	-۱/۵۹	۰/۴۱	-۱/۳۳	-۱/۰۱	-۱۴/۴

بر اساس اطلاعات جدول ۲، تأثیر متغیر مستقل (برنامه‌ی آموزش پیش از ازدواج) بر متغیر وابسته (انتظارات زناشویی) برابر ۱/۵۵ است، که این اندازه‌ی اثر بزرگ (بالاتر ۰/۸) ارزیابی می‌شود ($P < ۰/۰۰۱$)، این مقدار از معناداری بالینی بالایی برخوردار است. بنابراین می‌توان گفت که بر اساس نتایج این فراتحلیل برنامه‌های آموزش پیش از ازدواج اثر بالایی بر انتظارات زناشویی داشته است.

بحث و نتیجه‌گیری

در این فراتحلیل با یکپارچه کردن برنامه‌های آموزشی، سعی شده است که میزان موفقیت این الگو مورد بررسی قرار گیرد. در حقیقت با کنار هم قرار دادن نتایج حاصل از انجام یک پژوهش روی نمونه‌ای از یک جامعه، افراد مختلف مورد بررسی قرار می‌گیرند. در جوامعی چون جامعه‌ی ما که گوناگونی بیشتری دارد چنین نتایجی مهم‌تر است، چرا که این گوناگونی با تفاوت‌های بیشتری همراه خواهد بود. یکی از ویژگی‌های مشهود و برجسته فراتحلیل این است که امکان مقایسه‌ی کارایی برنامه‌های آموزشی مختلف را در بافت‌های فرهنگی مختلف را مهیا می‌کند. نتایج حاصل ازین فراتحلیل نشان داد که مطابق جدول کوهن تأثیر بالایی (۱/۵۵) برنامه‌ی آموزش پیش از ازدواج بر انتظارات زناشویی دارد. یافته‌های این فراتحلیل تأییدی بر برخی پژوهش‌های قبلی از جمله میراحمدی و همکاران (۱۳۹۸)، هویلی پور، شفیع آبادی و سودانی (۱۳۹۱)، رجبی و همکاران (۱۳۹۵)، ابراهیمی و همکاران (۱۳۹۸)، شعفی‌زاده، نجارپوریان و سپهری (۱۳۹۸)، رجبی و عباسی (۱۳۹۸)، کامکار و همکاران (۱۳۸۹)، رجبی و خان زاده (۱۴۰۰) بود. با توجه به میزان اندازه اثر به دست آمده می‌توان اشاره کرد که برنامه‌های آموزش پیش از ازدواج برای کمک به زوجین بسیار مفید خواهد بود.

یکی از موضوعاتی که برنامه آموزش پیش از ازدواج بر آن تأکید دارد این است که به افرادی در آستانه ازدواج هستند آموزش داده شود تا با آشنایی و یادگیری مهارت‌های ارتباطی سالم و کارآمد، وارد فرایند زندگی مشترک بصورت نمادین گردند و آگاه شوند که چه مهارت‌هایی برای یک زندگی مشترک موفق مورد نیاز است. همچنین با ارزیابی خود، نسبت به این که در کدام حیطه از مهارت‌ها ضعف و مشکل دارند آگاه شوند تا به تمرین و ممارست در آن حیطه‌ها بپردازند. این افراد زمانی که نسبت به مسئولیت‌های خود در ایجاد و حفظ یک رابطه سالم و موفق با همسر خود و همچنین مشکلات احتمالی پیش روی در زندگی زناشویی و مهارت‌های مورد نیاز برای مقابله با آن‌ها آگاهی پیدا کنند، از انتظارات ایده‌آل‌گرایانه و غیرمنطقی خود تا حد زیادی فاصله می‌گیرند. در واقع آن‌ها یاد می‌گیرند که مانند هر رابطه دیگری رابطه زناشویی نیازمند تلاش هر کدام از زوجین است تا به شکوفایی برسد. آن‌ها یاد می‌گیرند که رابطه زناشویی

یک رابطه راكد و يك طرفه نيست بلكه رابطه‌اي رشدی است و با عملکرد زوجين دچار تحول و دگرگونی می‌شود (آرچو و كمپ داش ۲۰۱۷). افراد با مهارت‌های ارتباطی سالم، در اين آموزش‌ها آشنا شده و می‌آموزند كه توقعی بسیار ایده‌آل‌گرایانه و غير واقع‌بینانه است كه انتظار يك آینده درخشان و يك رابطه بدون مشكل داشته باشند. زمانی كه مشكلي در رابطه زناشویی به وجود آید با استفاده از مهارت‌های حل مسئله می‌توان به مقابله با آن پرداخت. نگرش مهمی كه در اين افراد پديد می‌آید بیان‌گر اين است كه رابطه زناشویی يك رابطه پویا و در حال رشد است و نیازمند تلاشی دوطرفه جهت توفيق و شادكامی در آن است. شاید برای آغاز يك رابطه عشق لازم باشد، اما برای ادامه دادن به آن كافی نيست. مسئولیت‌پذیری، تعهد، اعتماد و شناخت و ویژگی‌های رفتاری يكديگر از مواردی هستند كه نیاز است بیشتر از علاقه به آن‌ها توجه شود.

در طی این برنامه‌ها، مشاور افراد را تشويق می‌كند كه در رابطه با ازدواج دیدگاه‌ها و نظرات خود را بیان كنند. هر كدام از اعضا دیدگاه‌های خود را در مورد اینکه ازدواج و ابعاد آن چیست؟ را مطرح كنند. به افراد آموزش داده می‌شود كه يك نیمرخ ذهنی از شخصی كه قصد ازدواج با او را دارند ترسیم كنند، در این برنامه اعضا می‌آموزند كه شناخت درست طرف مقابل لازمه اعتماد به رابطه می‌باشد. یکی از اصول مهم این برنامه‌ها این است كه افراد می‌بایست قبل از شناخت واقعی و درست شريك زندگیشان از اعتماد كردن بیش از حد به وی پرهیز كنند. به منظور دستیابی به این امر به اعضا آموزش داده می‌شود كه اطلاعات واقعی و غيرقابل انكار درباره همسر آینده خود را چگونه کنار هم قرار داده و يك تصویر مبتنی بر اعتماد بسازند. هنگامی كه افراد در مورد پیش‌بینی‌كننده‌های رفتاری طرف مقابل خود به تحقیق و تفحص پرداخته و در يك نیمرخ ذهنی چیزهایی را كه یاد گرفته را قرار می‌دهد، برای این كه تصویری درست از شخص مورد نظر خود بسازد، به بررسی و مقایسه هر يك از آن‌ها می‌پردازد. این تصویر ذهنی كه نیمرخ اعتماد نامیده می‌شود تمامی انتظارات و نگرش‌های افراد در مورد روابط عاشقانه با همسر آینده را شامل می‌شود (وان اپ، ۲۰۰۷). بنابراین می‌توان گفت كه افراد به شناخت درستی از نگرش‌ها، انتظارات، خواسته‌ها و نیازهای خود در رابطه با همسر آینده خود به وسیله فرایند نیمرخ‌سازی دست خواهند یافت و با بررسی ابعاد هر يك از

این نگرش‌ها به ناکارآمدی آن آگاه شده و جهت تغییر و اصلاح آن‌ها مهارت‌های لازم فرا می‌گیرند و بدین ترتیب از روابط خود تصویری واقع‌بینانه کسب می‌کنند. تصویری که با ویژگی‌های روان‌شناختی طرف مقابل متناسب بوده و زمینه را برای ایجاد یک رابطه زناشویی موفق در آینده مهیا می‌کند.

پژوهش حاضر دارای محدودیت‌هایی بود از جمله: عدم دسترسی به منابع و پژوهش‌هایی که در یک حیطة مشخص انجام و منتشر شده است. بنابراین پیشنهاد میشود که از تکرار موضوعات مختلف استقبال شود تا از جامعه مورد نظر نمونه‌های بیشتری بررسی شوند تا دید بهتری نسبت به واقعیت جامعه با در کنار هم قرار دادن نتایج حاصل از نمونه‌های مختلف، در دسترس قرار گیرد. از محدودیت‌های دیگر، نبودن یک بانک اطلاعاتی منسجم و منظم در کشور می‌باشد. از محدودیت‌های اساسی که در انجام فراتحلیل می‌توان به آن اشاره کرد، به ندرت مطالعاتی که در فراتحلیل وارد و تلفیق می‌شوند، همه شاخص‌های لازم برای تحلیل‌ها را گزارش کرده باشند. انتظار می‌رود با تأکید مبنی بر لزوم گزارش کامل آماره‌های پاره‌ای، گزارش نسبتاً دقیق سطح معناداری و نیز برآورد اندازه اثر و همچنین حساسیت در انتشار کامل و دقیق یافته‌ها با رواج روز افزون رویکرد فراتحلیلی افزایش یابد. پیشنهاد می‌شود که مطالعات آینده در حوزه آموزش پیش از ازدواج باید شامل اطلاعات جمعیت‌شناختی بیشتری در مورد نمونه زنان و مردان و اطلاعات خاص در مورد تکنیک‌های مداخله، از جمله زمان درمان باشد.

ملاحظات اخلاقی پژوهش: تمامی منابع مورد استفاده در فراتحلیل دست اول و حق تمامی نویسندگان در نظر گرفته شده.

سهم نویسندگان: نویسنده مسئول تمامی مراحل فرایند پژوهشی را به تنهایی مدیریت نموده و مسئول نگارش مقاله است.

حمایت مالی: این مقاله همسو با برنامه‌ی هسته‌ی پژوهشی نویسنده مسئول تحت عنوان «فراتحلیلی بر پژوهش‌های مربوط به اثربخشی برنامه‌های آموزش پیش از ازدواج بر انتظارات زناشویی» تحت حمایت مالی - معنوی جایی نبوده و نویسندگان هزینه‌های را تقبل نموده‌اند.

تعارض منافع: یافته‌های این مطالعه هیچ‌گونه تضاد با منافع شخصی یا سازمانی

ندارد.

قدردانی: از کلیه‌ی پژوهشگرانی که با استفاده از یافته‌های پژوهش‌های آنها، به روند

اجرای طرح کمک کردند، سپاسگزاری می‌شود.

منابع

ابراهیمی، سیروان، گودرزی، محمود، و عیسی‌نژاد، امید (۱۳۹۸). اثربخشی مشاوره پیش از ازدواج با برنامه مراقبت زوجین «CARE» بر انتظارات زناشویی و باورهای ارتباطی افراد در شرف ازدواج. مشاوره و روان درمانی خانواده، ۱۹(۱)، ۲۱۷-۲۳۷. doi.org/10.34785/J015.2019.023

امیدوار، بنفشه، فاتحی زاده، مریم السادات، و احمدی، سید احمد (۱۳۸۸). بررسی تأثیر آموزش پیش از ازدواج بر انتظارات زناشویی دانشجویان در آستانه ازدواج در شهر شیراز، خانواده پژوهی، ۱۸(۵)، ۲۳۱-۲۴۶. https://jfr.sbu.ac.ir/article_95401_14541f6bfe405cc1246bd66f58bcd8a7.pdf

جمشیدیان، یاسمین، یونس، فلورا، و قادری، زهرا (۱۳۹۴). اثربخشی آموزش مهارت‌های پیش از ازدواج بر رشد فردی دختران مجرد، فصلنامه فرهنگ مشاوره و روان‌درمانی، ۶(۲۳)، ۱۲۱-۱۳۹. <https://doi.org/10.22054/qccpc.2015.4271>

خلعتبری، جواد، و افشاری، محبوبه (۱۳۹۶). بررسی اثربخشی آموزش مهارت‌های پیش از ازدواج بر انتظارات زناشویی دختران مجرد در آستانه ازدواج منطقه رهنان اصفهان، کنفرانس بین‌المللی روان‌شناسی، مشاوره، تعلیم و تربیت، مشهد، موسسه آموزش عالی شان‌دیز. <https://civilica.com/doc/734426>

درویش زاده، سارا، و پاشا، غلامرضا (۱۳۸۹). بررسی اثربخشی آموزش پیش از ازدواج بر قصه عشق دانشجویان، یافته‌های نو در روان‌شناسی، ۱۴(۵)، ۵-۲۱. <https://www.sid.ir/paper/175022/fa>

دلاور، علی (۱۳۸۸). مبانی نظری و عملی پژوهش در علوم انسانی و اجتماعی، تهران، نشر رشد. <https://www.gisoom.com/book/1759534>

رجبی، غلامرضا، و خان زاده، عاتکه (۱۴۰۰). تأثیر آموزش پیش از ازدواج مبتنی بر انتظارات زناشویی ایده‌آل گرایانه بر کاهش انتظارات زناشویی در زوج‌های متقاضی ازدواج، فصلنامه علمی پژوهشی روش‌ها و مدل‌های روان‌شناختی، ۱۲(۴۳)، ۴۰-۵۵. [Doi:10.30495/jpmm.2021.4713](https://doi.org/10.30495/jpmm.2021.4713)

رجبی، غلامرضا، و عباسی، قدرت‌الله (۱۳۹۸). اثربخشی آموزش قبل از ازدواج به شیوه برنامه آموزش ارتباط بر کاهش انتظارات ایده‌آل گرایانه جوانان مجرد، مجله روان‌پزشکی و روان‌شناسی بالینی ایران، ۲۵(۴)، ۲۱-۳۵. <http://ijpcp.iuims.ac.ir/article-1-2284-fa.html>

رجبی، غلامرضا، عباسی، قدرت‌الله، سودانی، منصور، و اصلانی، خالد (۱۳۹۵). آموزش قبل از ازدواج با برنامه آگاهی و انتخاب بین فردی بر انتظارات زناشویی ایده‌آل گرایانه دانشجویان مجرد، مجله روان‌پزشکی و روان‌شناسی بالینی ایران، ۲۲(۳)، ۱۰-۲۲. <http://ijpcp.iuims.ac.ir/article-1-2640-fa.html>

رستمی، مهدی، و قزل‌سفلو، مهدی (۱۳۹۷). اثربخشی آموزش پیش از ازدواج به شیوه سیمبیس (SYMBIS) بر باورهای ارتباطی زوجین نامزد، روان‌شناسی خانواده، ۱(۵)، ۴۵-۵۶.

<https://doi.org/10.22034/ijfp.2018.245538>

رضوی، سید حسین، جزایری، رضوان السادات، احمدی، سید احمد، اعتمادی، عذرا (۱۳۹۷). تأثیر برنامه آماده‌سازی پیش از ازدواج بر اساس مدل اولسون بر رضایت زناشویی زوج‌ها در دوران عقد. فصلنامه علمی

پژوهشی پژوهش‌های مشاوره، ۱۷(۶۷)، ۴-۱۹. <http://iran-counseling.ir/journal/article-1-695-fa.html>

شعفی زاده، حانیه، نجارپوریان، سمانه، و سپهری شاملو، زهره (۱۳۹۸). اثربخشی آموزش پیش از ازدواج به روش سیمبیس بر تمایز یافتگی، نگرش‌ها و انتظارات زناشویی در دختران مجرد دانشگاه هرمزگان، پژوهش‌های

روان‌شناسی بالینی و مشاوره، ۹(۲)، ۱۲۰-۱۴۰. [Doi:10.22067/ijap.v9i2.66487](https://doi.org/10.22067/ijap.v9i2.66487)

فراهانی، حجت‌الله، عریضی، حمیدرضا (۱۳۸۴). روش‌های پیشرفته در علوم انسانی، اصفهان، جهاد دانشگاهی واحد اصفهان. <http://elib.mui.ac.ir/site/catalogue/36458>

قاسمی ارگنه، حامد، اعتمادی، عذرا، فاتحی‌زاده، مریم (۱۴۰۱). طراحی و اعتباریابی الگوی آموزشی پیشگیری از انتقال بین نسلی طلاق و بررسی اثر بخشی آن بر دلزدگی و انتظارات زناشویی. فصلنامه علمی پژوهشی

پژوهش‌های مشاوره، ۲۱(۸۴)، ۶۲-۹۷. <http://iran-counseling.ir/journal/article-1-1793-fa.html>

کامکار، محمد، صالحی، مریم، کجباف، مرضی، و سلاسل، مهین (۱۳۸۹). بررسی تأثیر آموزش پیش از ازدواج بر انتظارات زناشویی ناکارآمد دانشجویان دختر در آستانه ازدواج، فصل نامه فرهنگ مشاوره، ۴(۱)، ۵۷-۷۲.

https://jfr.sbu.ac.ir/article_95401.html

کیمیایی، علی، صالحی فرددی، جواد، و غفوری نسب، جواد (۱۳۹۴). اثربخشی آموزش مهارت‌های پیش از ازدواج و مهارت‌های زندگی بر ملاک‌های همسرگزینی و هوش هیجانی دانشجویان دانشگاه فردوسی مشهد،

پژوهش‌های روان‌شناسی بالینی و مشاوره، ۵(۱)، ۴۱-۵۱. [Doi:10.22067/ijap.v5i1.24867](https://doi.org/10.22067/ijap.v5i1.24867)

منصوری نیا، آذر دخت، اعتمادی، عذرا، فاتحی‌زاده، مریم السادات، و حسن پور، افسانه (۱۳۹۰). بررسی تأثیر آموزش پیش از ازدواج بر میزان رضایت زناشویی زوجین شهر اصفهان، یافته‌های نو در روان‌شناسی، ۴(۳)، ۶۵-۷۸.

<https://www.sid.ir/paper/175076/fa>

میراحمدی، سیده لیلا، فاتحی‌زاده، مریم، اعتمادی، عذرا، جزایری، رضوان السادات، و پسندیده، عباس (۱۳۹۸). بررسی تأثیر آموزش پیش از ازدواج بر انتظارات زناشویی و باورهای انتخاب همسر زنان شهرکرد، خانواده

پژوهشی، ۱۵(۵۷)، ۷-۲۴. <https://www.sid.ir/paper/122551/fa>

هاشمی گل مهر، معجد، امان الهی، عباس، فرهادی، حمید، اصلانی، خالد، رجبی، غلامرضا (۱۳۹۹). ارایه الگوی ازدواج موفق: یک پژوهش کیفی. فصلنامه علمی پژوهشی پژوهش‌های مشاوره، ۱۹(۷۶)، ۱۴۱-۱۷۱.

<http://iran-counseling.ir/journal/article-1-959-fa.html>

هویت، دنیس، کرامر، دانکن (۲۰۰۵). روش‌های آماری در روان‌شناسی و سایر علوم رفتاری، ترجمه: پاشا شریفی، حسن، نجفی‌زاده، جعفر، میرهاشمی، مالک، معنوی پور، داوود، شریفی، نسترن، ۱۳۸۸، نشر سخن.

هوایی پور، سارا، شفیق آبادی، عبدالله، و سودانی، منصور (۱۳۹۱). اثربخشی آموزش پیش از ازدواج بر انتظارات و نگرش‌های زناشویی فرزندان دختر درآستانه ازدواج، یافته‌های نو در روان‌شناسی، ۷(۲۳)، ۸۱-۹۳.

<https://www.sid.ir/paper/175053/fa>

Arocho, R., & Kamp Dush, C. M. (2017). Like mother, like child: Offspring marital timing desires and maternal marriage timing and stability. *Journal of Family Psychology*, 31(3), 261-272. <https://doi.org/10.1037/fam0000218>

Cooper, H., & Hedges, L. V. (1994). *The handbook of research synthesis*. New York: Sage. <https://psycnet.apa.org/record/1993-99100-000>

Duncan, S. F., & Goddard, H. W. (2016). *Family Life Education: Principles and Practices for Effective Outreach*. Sage Publications.

<https://books.google.bs/books?id=gsNF7n0ARK8C&printsec=frontcover#v=onepage&q&f=false>

Grissom, R. J., Kim, J. J. (2005). *Effect sizes for research. A broad practical approach*, Mahwah, NJ: Erlbaum.

https://books.google.com/books/about/Effect_Sizes_for_Research.html?id=4C49CGkNxLAC

Grossbard, S., & Vernon, V. (2017). Common law marriage and teen births. *Journal of Family and Economic Issues*, 38(1), 129-145. DOI: 10.1007/s10834-016-9511-6

Lipsey, M. W., & Wilson, D. B. (2001). *Practical meta-analysis*. Thousand Oaks CA, US: Sage. <https://rogeriofvieira.com/wp-content/uploads/2016/05/Wilson.pdf>

Schofield, M. J., Mumford, N., Jurkovic, I., Jurkovic, D., Chan, S. P., & Bickerdike, A. (2015). Understanding profiles of couples attending community-based couple counseling and relationship education services. *Journal of Couple & Relationship Therapy*, 14(1), 64-90. <https://doi.org/10.1080/15332691.2014.953654>

Tavakol, Z., Nikbakht Nasrabadi, A., Behboodi Moghadam, Z., Salehiniya, H., & Rezaei, E. (2017). A review of the factors associated with marital satisfaction. *Galen Medical Journal*, 6(3), 197-207.

<https://doi.org/10.31661/gmj.v6i3.641>

Van Epp, J. (2007). *How to Avoid Falling in Love with a jerk. The foolproof way to follow your heart without losing your mind*. New York: McGraw-Hill.

<http://wcopresbytery.org/u/newsletter/The-Parish-Paper-Fall-2012.pdf>

Williamson, H. C., Altman, N., Hsueh, J., & Bradbury, T. N. (2016). Effects of relationship education on couple communication and satisfaction: A randomized controlled trial with low-income couples. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 84(2), 156. <https://doi.org/10.1037/ccp0000056>

Changes of Effective Criteria in Marriage (1978 to 2021) from the Point of View of Couple Therapists: A Qualitative Study

Masood Taghadossi¹, Mohammad Naghi Farahani², Morteza Mantaghi³

1. PhD student in psychology, Department of Psychology, Faculty of Psychology and Educational Sciences, Kharazmi University, Tehran, Iran. std_masood.taghadossi@khu.ac.ir
2. (Corresponding author) Ph.D. in Psychology, Professor, Department of Psychology, Faculty of Psychology and Educational Sciences, Kharazmi University, Tehran, Iran. Fara@khu.ac.ir
3. Ph.D. in Psychology, Professor, Department of Psychology, Faculty of Psychology and Educational Sciences, Kharazmi University, Tehran, Iran. mehran_manteghi@yahoo.com

ABSTRACT

The article is taken from a doctoral thesis

Received: 23/07/2022 - Accepted: 26/07/2023

Aim: The purpose of this research was to identify the indicators of changes in marriage from 1978 to 2022. **Methods:** To achieve the set goals, qualitative method (Strauss and Corbin's Grounded Theory) was used. Ten psychologist experts in marriage field with an average of 30.6 years of specialized activity in the field of couple relationship were selected using the purposeful sampling method and interviewed in depth until theoretical saturation. The data were recorded, coded and then classified in the form of concepts, sub-categories and main categories. **Findings:** The analysis of the professional experience of experts led to the identification of 138 secondary codes, 27 concepts, 8 sub-categories and 3 main categories. Changes in extra-spousal, inter-spousal and individual factors are the main categories of this research. Changes in factors such as roles, the phenomenon of divorce, the degree of influence of society, social teachings, the media, increasing the awareness of society, demographic characteristics, social experiences, policies, economic issues, modernization, cultural integration, attitudes, religious issues, the role of the family, the nature of relationship, relationships between the sexes, infidelity, commitment to responsibilities, drug/alcohol abuse, needs, choosing a spouse, motivation, knowledge of life, openness to new experience, and individual identity have been mentioned. **Conclusion:** This research showed that marriage during the years (1978-2022) was affected by changes in intra-individual, inter-spousal and extra-spousal factors. From the point of view of correcting the unfavorable situation of marriage at the time of research, stable and constructive economic, social and cultural policies seem necessary. Also, taking into account the current conditions of the society and the world, dealing with trainings that are appropriate to the changes that have occurred, paying attention to the individual identity and the needs of the new generation, can also help in arranging the marriage situation.

Keywords: Marriage, couple therapist, individual factors, intra-couple factors, extra-couple factors